

STARVSBLAÐIÐ

LIMABLAÐ NR.3 – OKT. 2014

STRONGD

Størsta sjúkuorðek
um fá ár

Starvsmannafelagið
vitjar arbeiðspláss
í Sandoyinni

Peter Qvortrup Geisling
og Niclas Heri Jákupsson

gjørdu staðiliga vart við
vandan við **strongd**

STARVSBLAÐIÐ

verður sent limum Starvsmannafelagsins ókeypis. Loyvt er at endurgeva tilfar, ella partar av tilfari (*myndir undantiknar*) treytað av, at keldan verður upplýst.

ÚTGEVARI:

Starvsmannafelagið
J. H. Schrøtersgøta 9
Postsmoga 165
110 Tórshavn
Telefon 61 48 68
Fax 31 10 92
t-postur:
starvsmannafelag@starvsmannafelag.fo
heimasíða: www.starvsmannafelag.fo

SKRIVSTOVUTÍÐ: kl. 09.00 – 16.00
Bílegging av húsunum. Ring eftir kl. 13.00

TELEFON TÍÐ: kl. 10.00 – 15.00

NEVND:

Selma Ellingsgaard, forkvinna
Súni Selfoss, næstformaður
Niels á Reynatúgvu, nevndarlimur
Karin Jacobsen, nevndarlimur
Svend Áge Seloy, nevndarlimur

FELAGSSKRIVARI:

Anna D. Johannesen

SAMSKIPARI:

Guðrið Joensen

TRYGGINGARRÁÐGEVI:

John Kjær, tlf. 21 81 87

KUNNINGARRÁÐGEVI:

Dánjal Højgaard

Starvsmannafelagið hevur umboð
Í yrkisútbúgvingarráðnum, Skráset-
ingareftirlitinum og nevndini fyri
Handilsskúlan.

Starvsmannafelagið er limur í
Norðurlendsku felagsskapinum
SUN, NTR, NSO og
Altjóða felagsskapinum ISKA

SOSIALRÁÐGEVI:

Leif Olsen, tlf. 31 63 39

LAGT TIL RÆTTIS:

Nevndin (ábyrgd)
Sp/f Rit&Ráð, tlf. 22 92 42

UMBRÓTING, SNIÐGEVING, PRENT OG LIÐUGGERÐ:

Føroyaprent, tlf. 31 45 55

NÆSTA BLAÐ:

Seinasta freist: 15. november 2014

www.starvsmannafelag.fo

ODDAGREIN

Súni Selfoss, næstformaður

Kroyst starvsfólk

So hvørt sum tøluni frá greiningini av kanningini komu upp á vegginn, bleiv tað meira og meira sjónligt, at hetta vóru ræðandi og kanska eisini skelkandi tøl, sum vit vóru vitni til henda dag.

Strongdarkanningin gevur okkum eina sterka ábending um, at støðan viðvíkjandi strongd er ikki mætari í Føroyum enn í Danmark. Tí fari eg at loyva mær at vísa á tøl úr Danmark. Siga vit at lutfallið millum Føroyar og Danmark er eitt tilundrað, og umroknað vit tey donsku tøluni til føroysk tøl, so kunnu vit vísa á, at:

- 35.000 danir eru sjúkrameldaðir hvønn dag vegna strongd. – Hetta svarar til at 350 føroyingar eru sjúkrameldaðir hvønn dag.
- 1400 danir doyggja av strongd um árið – Hetta svarar til at 14 føroyingar doyggja hvørt ár av strongd
- Strongd kostar danska samfelagnum 14 milliardir krónur um árið vegna sjúkrafráveru, at fólk doyggja ov tíðliga og í útreiðslum til heilsuverkið. – Hetta svarar til eina meirútreiðslu upp á 140 milliónir krónur fyri føroyska landskassan.

Alt hetta er nakað, ið vit her og nú kunnu gera nakað við. Vit sleppa neyvan heilt undan strongd, men við tøttum samstarvi millum myndugleikar, heilsuverkið, arbeiðsgevarar, starvsfólk og fakfeløg ber heilt víst til at minka um strongd, sum kanningar annars siga fer at verða mest vanliga fólkasjúkan.

Nýggj kanning í ES londunum vísir, at í ár 2020 er mest vanliga fólkasjúkan strongd.

Men hví man støðan verða so vánalig sum kanningin vísir?

Eitt av mínum boðum er, at fólk í almennum starvi dagliga eru útsett fyri hóttanum um uppsøgn. Tað er eftirhondini gerandisdagur, at politiska skipanin hóttir við sparingum, samanlegggingum, rationaliseringum og sonevndum effektiviseringum.

Samstundis sum starvsfólkatalið bara minkar, skulu tey, ið eftir sita og røkja tað starvið, tey frammanundan eru sett til, eisini taka tær uppgávurnar, sum tey uppsøgdu høvdu, pluss tað, at alt skal ganga nógv skjótari, also tað sokallaða „meira fyri minni“ prinsippi. Hetta fær sjálvandi neiligar fylgjur fyri starvsfólkið.

Eitt annað, sum sæst væl aftur her, er, at fólk verða ikki førleikament samsvarandi teimum uppgávur teimum verður álagt. Eingin far fullan ágóða av starvsfólkum um tey ikki verða skúlað til tær uppgávurnar tey nú skulu røkja. Starvsfólkið

føkir ofta, at orkan strekkir ikki til og tíðum stúra tey fyri hvat arbeiðsdagurin í dag, í morgin og næstu vikurnar fer at krevja av teimum.

Kanningin vísir, at størstu orsökirnar til strongd á arbeiðsplássinum eru: Ov stór arbeiðsbyrða (69%), trupulleikar á arbeiðsplássinum (27%) og broytingar (25%).

Eitt annað, sum eisini er ræðandi at hoyra, er, at Arbeiðseftirlitið onga tilbúgving hevur tá tað ræður um sálarliga arbeiðsumhvørvið. Har er ongin ætlan og ongin arbeiðsmegi, at taka sær av hesum álvarsmáli.

Arbeiðseftirlitið er snøgt sagt ikki ført fyri at taka tey upp, sum liggja eftir, tí sálarliga arbeiðsumhvørvi ikki er nøktandi.

Fyri mær sær tað út sum um, at politiska skipanin ynskir alt eftirlit har piparið grør. Arbeiðseftirlitið sum stovnur var avtikið í 2011 og lagdur undir Heilsufrøðiligu Starvstovuna. Samgongan hevur eisini róð uppundir at skerja móguleikarnar fyri almennum innliti og almenna Kringvarpið er skorið inn á bein seinastu árin.

Eftirlit í hesum høpi, er ikki av tí ringa. Vit mugu og skulu hava eitt eftirlit, sum verjir rættindini hjá borgarunum og gevur teimum innlit í hvat politiska skipanin ger, eitt eftirlit sum syrgir fyri, at borgarin er tryggjaður eina virðiliga framtíð.

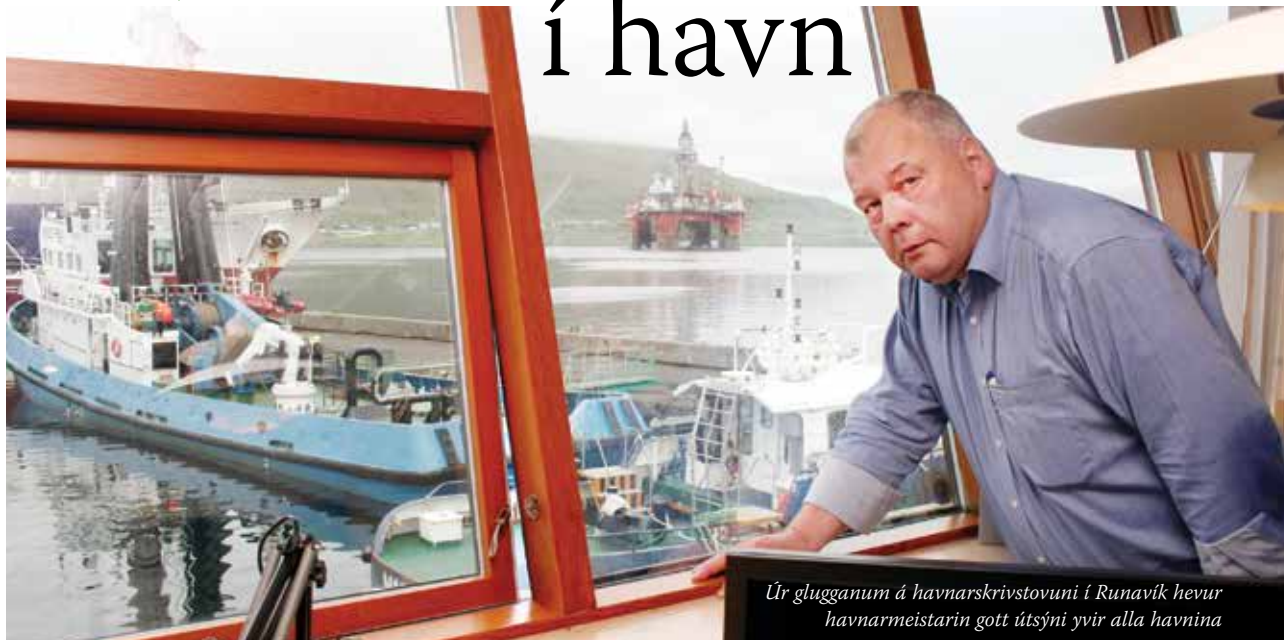
Nútidar samfelagið er innrættað soleiðis, at tað verður væntað meira og meira av øllum. Øll skulu verða ON, øll skulu levera meira enn nakrantíð og tað skal altíð verða móguligt at fáa fatur á øllum alla tíðina – eisini eftir arbeiðstíð. Krøvini eru ógilig, men amboðini, sum skulu brúkast til at innføra tey ásettu krøvini, fylgja ikki við, tað ber ikki altíð til at útinna tað, ið væntað er av teimum.

Mín áheitan er, at avvarðandi myndugleikar – politiska skipanin, stjórar, leiðarar og tey ið annars vara av starvsfólkum og arbeiðsplássi teirra – taka hesa kanningina í størsta álvara og hyggja nærri eftir hvussu og hvat tit kunnu gera fyri at fáa mest burturúr starvsfólkunum, samstundis sum trivnaður og sálarliga arbeiðsumhvørvið verða sett í hásætið. Tað skal ikki standa á hjá Starvsmannafelagnum at verða við til at virka fyri einum betri arbeiðsumhvørvi.

Í veruleikanum snýr tað heila seg um mannalagnur. Um tað at hava eitt virðiligt lív og at fáa arbeiðslív, familjulív og frítíðarlív at passa saman og ganga í harmoni við hvørt annað.

Loðsaði oljuboripallin í havn

Úr glugganum á havnarskrivstovuni í Runavík hefur havnarmeistarin gott útsýni yvir alla havnina

Tórbjörn Jacobsen skrivaði søgu tá hann loðsaði „West Hercules“ á Skálafjørðin

Orð og myndir: Tórfinn Smith

Ivaleynt man hann vera best kendur frá politiska lívinum, sum hin bersøgni og viðhvørt rættiliga buldrasligi politikarin. Fyri trimum árum síðani gavst hann sum virkin politikari. Tá hevði hann eitt ár frammanundan tikið við starvinum sum havnarmeistari í Runavík. Hálvt starv, ella rættari hálv løn, hetta fyrsta árið, tá lögtingsstarvið ikki loyvir meira enn hálvum almennum starvi framíhjá.

Hetta er eitt starv í tøttum samstarvi við skip og manningar, og kennist á mangan hátt sum at vera komin aftur til røturnar. Eitt slag av sosialum arvi, sum Tórbjörn sjálvur tekur til. Uppvaksin í einum maritimun umhvørvi, har bæði langabbin, abbin, pápin og hann sjálvur hava verið skiparar.

Tórbjörn varð á fyrsta sinni valdur á ting í 1998. Hann hevur verið landsstýrismaður við mentamállum og fiskivinnuállum, og hevur somuleiðis havt sæti á fólkatingi í hálvtriðja ár. Á vári í 2010 lýsti Runa víkar kommuna eftir einum havnarmeistara. Ein lýsing, sum fangaði hansara

áhuga. Hægstu nautisku útbúgving hevði Tórbjörn, sum eisini var eitt krav. Hann søkti og fekk starvið, sum hann nú stórtírvist í.

–Satt at siga var eg rættiliga troyttur av politikkinum, ella politiska arbeidinum, og ynskti at koma aftur í mítt gamla umhvørvi. Hetta eydnaðist eisini við hesum starvinum, sigur Tórbjörn, sum metir starvið meira sum eitt vinnuligt, heldur enn kommunalt, starv, tí allir samstarvspartar í starvinum eru vinnuligir.

Fríar hendur

–Í hesum starvi havi eg rættiliga fríar hendur. Havi bert nakrar yvirskipaðar ásetingar, men annars er mær rættiliga frítt fyri hvussu eg skipi mítt arbeiði, soleiðis at vit fáa frægast móguligan vøxtur í tann handil, sum eg eri leiðari av. Eg fati havnarskrivstovuna sum eitt vinnuvirki heldur enn ein almennan stovn. Ein rættiliga offensivur postur, sum havnarmeistarin tekur til.

Og sigast má, at væl hevur vognast hesi fyra árin. Inntøkurnar eru hetta

tíðarskeiðið øktar við áleið 250-300 prosentum, og væntast at koma upp móti 13-14 milliónum í 2014. Sjálvur heldur Tórbjörn høvuðsorsøkina vera, at teir hava verið nógv úti um seg og hava eitt avbera gott samskipti og samstarv við ymsu útgerðarfeløgini. Sjálvur heldur Tórbjörn, at hansara bakgrund í harða maritima umhvørvinum kemur honum væl við, tá hann skal samskipta við sínar samstarvspartar, har tingini verða søgd greitt og hart. Teir skilja mína sjargong munandi betri enn mong í politiska systeminum, leggur hann afturat við einum skálkabrosi.

Nógv at loðsa

Eftir at russiski trolarin Olshana, í dýrda-rveðri í august mánað 2007, fór á land á Flesjunum og sakk, og ta oljudálking, sum stóðst av hesum, kom ferð á kjakið um at fáa skipaði loðsviðurskipti í Føroyum. Vinnuáráðið gjørdi av, at gerast skuldi ein serlig føroysk lóg, sum hóskaði til okkara viðurskipti, heldur enn at kopiera eina danska. Tað heldur Tórbjörn, sum

Tórbjörn Jacobsen heldur, at tá tú hevur verið virkin sum fólkavaldur í longri tíð, hevur tú lyndi til at koma ov langt burtur frá vanligu fólkinum. Til endans situr tú á fundi saman við tínum egna tingbólki og kanska onkrum øðrum og verður spakuliga sogin inn í eina boblu, sum verður alt fiktivari. Tú situr og produserar spurningar, – meira ella minni upp á kvamsvís – fyri at gera teg áhugaverdan, so tú verður afturvaldur. Vandi er fyri, at tú fullkomiliga missur kontaktina við vanligu fólk á gøtuni.

Ein vandi við bobluni er, at nógvar avgerðir, sum verða tiknar, hava einki samband við nakað sum helst uttan ta beru luft. Og so situr umsitingin sum betong og kanska ræður fyri tí mesta, sigur Torbjørn. Hann heldur, at eitt tað mest spennandi við hesum starvinum er, at man er komin heilt niður á gøtuna og jørðina aftur, og kann tosa við skipsmenninar, sum ikki eru kendir fyri at spara uppá krútið, tá teir koma til bryggju her, og tá fáa eina veruliga fatan av hvat rørist í teimum, – ja heilt frá útróðramanninum til skiparan á einum boripalli.

Umhjørvið framvið bryggju-kantinum er balsam fyri sálina, serliga fyri sálina hjá einum uppilagstjum skipara og politikara.

sjálvur var limur í einum sonevndum loðsbólki, vera skilagott, tí serliga tær størri havnarskrivstovunar høvdu longu tá neyðuga førleikan at útinna loðstænastu. Lógargrundarlagið undir føroysku loðsviðurskiftunum og treytunum kom endaliga í gildi 1. januar í ár, og hetta hevur riggað væl, heldur hann.

Í loðsbólkinum vóru teir eisini samdir um, at loðsarnir áttu at hava eina ástøðiliga útbúgving, og tí gjørdi Sjóvinnustýrið, Vinnumálaráðið og loðsbólkurin, í samstarvi við Vinnuháskúlan í Havn, av at skipa fyri einum loðsskúla har lært verður um øll lokál havnaviðurskifti og nýggju tólini, sum nú verða nýtt. Hetta var í fyrsta lagi fyri at fáa eitt sonevnt sertifikat, sum gevur tær loyvi til at loðsa til ta havn, har tú ert loðsur. Hetta verður nú víðkað soleiðis, at føroysku loðsarnir í lötuni verða frálærdir um sigling til og frá øllum havnum av týðningi, og ger hetta teir skikkaðar at loðsa ímillum havnir í Føroyum eisini. Hetta gevur útlendskum reiðaravirkjum eina betri tæna. Eitt nú tangaskipum, sum koma til Føroya við olju og bensini, til tangarnar í Klaksvík, Søldarfirði, Tórshavn, Sørvági og á Tvøroyri.

Burtursæð frá føroyskum útróðrabátum, fiskiskipum og skipum annars undir 500 BT, hava øll skip skyldu til at nýta loðs sambært nýggju loðslógini. Tað eru tó tey undantøk, at hevur skipari verið í eini havn triggjar ferðir og kann skjalprógva tað, kann hann fáa undantaksloyni og sleppur undan loðsi. Hesum móguleikanum eru tað alt fleiri, sum taka av – bæði føroyingar og útlendingar.

Tórbjörn Jacobsen sigur tó, at tað eru ikki allir skiparar, sum taka av hesum. Serliga størri russisku skipini vilja hava loðshjálp til at leggja at bryggju. Fleiri teirra eru eldri skip, ið sum oftast bara hava eina skróvu við umkasti, og onga bógskróvu. Fasta skróvu, sum vanligu verður sagt. Skipararnir vilja í størri mun hava hjálp til manningina og kanska eisini til samskipti við føroysku sleipibátarnar, tá lagt verður til bryggju. Í russiskari havn eru teir vanir við, at sleipibátar liggja fyri teimum og leggja teir at bryggju við egnari tóvmegi.

Havnirnar væl fyri

Havnarmeistarinn í Runavík heldur, at føroysku havnirnar eru í dag væl fyri at veita loðstænastu. Lógargrundarlagið er sum tað skal vera, og tað fevnir eisini um sjálvan loðsbátin. Ikki minst tá tað snýr seg um trygd. Og tað er heldur ikki uttan orsök, tí sambært heimshagtølum er loðsarbeiði eitt tað vandamiklasta sum er, greiðir Torbjørn frá. Loðsurin skal klúgva umborð á skip á opnum havi. Í hesum førinum úti ímillum Stong og Eystnes. Og ikki er veðrið altíð til vildar. Er veðrið so mikið vánaligt, at ikki er ráðiligt at fara umborð, har lógin og kunngerðin ásetur, hevur hann móguleika til at vegleiða skipið inn á slættari sjógv.

Stór ferðsla er um Runavíkar havn har Tórbjörn trívist væl í sínum gamla marítima umhvørvi

Ein heilt serlig loðsing

Sum hin fyrsti nakrantíð fall tað í lutin hjá Tórbirni at loðsa ein boripall inn í føroyska havn. Eitt mál, sum hevur verið leingi í umbúna, og sum kravdi nógvar og drúgvar fyrireikingar.

–Skipasmiðjan MEST, serliga Mouritz stjórin, og eg hava í mongum telefon-samrøðum, og tá vit annars hava hitst, havt á orði, um tað ikki bar til at fáa ein boripall inn higar á Skálafjørðin – og endiliga eydnaðist tað. Tað vóru fleiri sum vóru rættiliga ivasamir, ikki minst skiparin á boripallinum, sum kravdi allar hugsandi og óhugsandi upplýsingar áðrenn hann varð sannførdur um, at hetta fór at bera til. Eg skilji skiparan væl, tí har eru ómetaliga nógvir pengar upp á spæl. Vit høvdu tó allar upplýsingar tókar. Serliga var Saltnesgrynnan stóri spurningurin, men bleiv kortini ikki nakrar trupulleiki, sigur Tórbjörn og leggur afturat, at hetta var ein stórur dagur, tá West Hercules spakuliga smeyg sær inn á Skálafjørðin. Ikki yvir at dylja at hetta var ein heilt serlig loðsing og ein hending sum letur upp fyri heilt nýggjum móguleikum, og eitt stórt skifti í mun til aðra vinnu vit hava, sigur Tórbjörn Jacobsen, havnarmeistari í Runavík.

LIMAKORT

Felagið heitir á limir, ið mangla limakort, um at venda sær til skrivstovuna.

Hvílandi limur í Starvsmannafelagnum

Limir, ið annaðhvørt gerast arbeiðsleysir, eru í farloyvi uttan lön, ella fara undir útbúgving, kunnu gerast hvílandi limir í Starvsmannafelagnum. Hvílandi limaskapurin hevur við sær at tit varðveita samlagstryggingina og onnur rættindi, so sum avsláttur frá fyrirkomandi, ið vit hava gjørt avtalu við, og avsláttur av leigu av húsum okkara.

Samlagstryggingin fevnir um lívstrygging, hjúnafelegatrygging, trygging móti ávísu hættiligum sjúkum umframt trygging móti ávísu hættiligum sjúkum hjá børnum undir 18 ár. Sí heimasíðuna hjá LÍV, www.liv.fo. Eisini fevnir tryggingin um eina lokalupphædd, sum fólk fáa,

tá tey verða 67 ár, men henda upphædd verður niðurlaða komandi árin.

Kostnaður fyri at vera hvílandi limur er 100 krónur um mánaðin, og samlagstryggingin kostar 200 krónur um mánaðin.

Teir limir sum rinda limagjald umvegis ALS, mugu sjálvir rinda samlagstryggingina umframt. Hetta er eisini 150 krónur.

Um tú ætlar at gerast hvílandi limur, og vil vita hvar hesi gjöld skulu flytast, so verður tú vinarliga biðin um at venda tær til felagið á tlf. 614868 ella við at senda teldupost til starvsmannafelag@starvsmannafelag.fo

Spyr okkara ráðgevar á heimasíðu okkara

Starvsmannafelagið hevur fleiri ráðgevar, við ymsum førleikum, knýttar at felagnum. Nú ber til at fara inn á heimasíðu felagsins www.starvsmannafelag.fo og skriva til viðkomandi ráðgeva, um tú hevur onkran fyrispurning, sum viðkoma tínum starvi – sosialum viðurskiftum, eftirløn ella lögfrøðiligum málum. Á forsíðuni til vinstru er mynd av ráðgevunum, har kanst tú fara inn, og velja tann ráðgevan, tú metir kann svara tínum fyrispurningi. Fyrispurningarnir verða viðgjørdir í trúnaði.

Mangla limirnir Álitisfólk?

Limir, ið ikki hava álitisfólk, verða biðin um at venda sær til felagið. Teir limir, ið ikki hava álitisfólk, orsaka av at ov fáir limir eru á deildini, verða biðin um at venda sær til felagið annahvørt á tlf 614868 ella at senda teldupost til : starvsmannafelag@starvsmannafelag.fo og upplýsa okkum tykkara teldupostadressu, soleiðis at tit kunnu fáa ymiska kunning frá felagnum.

Hugnakvöld í starvsmannafelagnum

Starvsmannafelagið skipar fyrir tí afturvendandi hugnakvöldinum fyrir limum felagsins, í hølunum í J. H. Schrøtersgøtu 9, fríggjakvøldið tann 7. november. Har verður tann obligatoriska spurnakappingin. Eisini verður ábit og drekka at fáa. Felagsangur verður umframt okkurt tónleikainnslag.

Tiltakið plagar at verða væl vitja. Hetta gevur starvsfólkkum møguleika at hugna sær saman. Eisini er hetta eitt gott høvi hjá nevnd og umsiting at heilsa uppá limirnar. Tað verður send innbjóðing út til limirnar umvegis álitisfólkini. Har verður upplýst nærri um skrána og tá ber til at tekna seg til ókeypis tiltakið.

Álitisfólkaskeið

Grundskeið II við Gjógv

Nývald álitisfólk hava nú lokið grundskeiðini, ið eru tvey í tali. Tey vóru á fyrra grundskeiðnum í vár, og í september var grundskeið II hildið í tveimum umfórnum. Tað fyrra var 8.-10. september og tað seinna 23.-25. september.

Til fyrra skeiðið vóru 9 luttakarar, og til seinna skeiðið vóru 15 luttakarar.

Undirvíst bleiv m.a. í

- Fundarskipan – undirvísari John Kjær.
- Samskipti, broytingar og leikluturin hjá álitisfólkum – undirvísarar: Elsa Jóhanna Høgenni og Marjun Eystberg, Innput.
- Etikk takk – orðaskifti um okkum og næstan – og ikki bara næstan – undirvísari Theodor Eli Olsen, prestur.
- Starvsfólk og talifrælsi – undirvísari Dánjal Højgaard.
- Royndir við álitisfólkaarbeiði – roynd álitisfólk greiða frá
- Arbeiðið í felagnum – undirvísarar: Anna Johannesen og Dánjal Højgaard
- Kommunikatióin og førleikar – konfliktir og diagnostisering – undirvísari Jan Willemoes

Endamálið við at tey nýggju álitisfólkini fara ígjøgnum hesi grundskeiðini er, at tey skulu verða so væl ílatin sum gjørligt at røkja álitisfólkaarbeiðið.

Vit vóna at álitisfólkini hava fingið nakað burtur úr skeiðunum, og ynskja okkara álitisfólkum góða eygnu í teirra arbeiði framyvir.

Frá álitisfólkaskeiðinum
23.-25. sept.

Frá álitisfólkaskeiðinum 8.-10. sept.

Dánjal Højgaard greiðir frá um
starvsfólk og talifrælsi

Nevnd og umsiting vitjaðu í Sandoyinni

Týsdagin 17. juni stóðu limir í Sandoyinni fyri tørn at fáa vitjan av nevnd og umsiting felagsins. Vitjað hevur verið í fleiri økjum í landinum ta seinastu tíðina. Hetta er ein liður í at gera sambandið tættari millum lim og felagið. Eisini fyri at umsiting og nevnd kunnu seta seg inn í, hvat limirnir takast við í gerandisdegnum.

Ferðalagið hevði deilt seg í tveir bólkar. Hetta fyri at náa at vitja so nógvar limir sum gjørligt.

Ein bólkur vitjaði á Meginskúlanum, Rúsdrekkasøluna og hjá Skálavíkar kommunu. Hin bólkurin vitjaði Kunningarstovuna og Posta. Allastaðni blivu vit møtt við stórum blíðskapi. Tosað varð um teirra arbeiðsuppgávur og arbeiðsbýti, og somuleiðis fingu tey høvi at seta fakfelagsligar spurningar.

Um kvøldið varð skipað fyri kvøldsetu í summarhúsinum í Skálavík, ið Starvsmannafelagið og limir tess eiga. Aftur við einum kaffimunni og køku vóru tvær framløgur. Selma

Ellingsgaard, forkvinnan, greiddi frá heimasíðu felagsins og hvørji tilboð limir hava í felagnum og arbeiðinum at stovna fakbólkar innan felagið.

Dan Joensen, tryggingarmaður á LÍV, greiddi frá broytingum á eftirlønarøkinum, og hvussu uppsparingin verður skipað framyvir, eftir at nýggja eftirlønarlógin kom í gildi í januar 2014.

Samanumtikið var hetta eftir okkara meeting ein væleydnaður dagur, og síggja vit stóran týdning í at fáa sett andlit á limir okkara.

Limir okkara á Meginskúlanum

Palli Olsen frá Skálavíkar kommunu vísir Niels, nevndarlimi, eitthvört spennandi

Forkvinnan og Hildigerð fáa eitt gott prát yvir um diskinn á Posta.

Hanna á Reynatúgvu greiðir frá öllum virkseinum á kunningarstovuni

Vitja í nýggju snotiligu Rúsdrekkasoluni á Sandi

Kvoldseta í summarhúsi felagsins í Skálavík

Starvsmannafelagið varpar ljós á STRONGD

Seinnapartin fríggjadagin 12. oktober skipaði Starvsmannafelagið fyri temadegi í Norðurlandahúsinum. Evnið fyri temadagin var strongd. Niclas Heri Jákupsson legði fram úrslitið av eini kanning, sum hann, fyri Starvsmannafelagið, hevði gjørt millum limir felagsins. Tiltakið var fyri álitisfólk og varaálitisfólk felagsins, almennar stjórar og leiðarar, eins og umboð fyri almenna arbeiðsgevaran, Arbeiðseftirlitið og heilsumyndugleikarnar.

Harafturat luttók eisini Peter Qvortrup Geisling, lækni, og helst mest kendur fyri sendingina „Lægens bord“ hjá Danmarks Radio, sum gjørdi viðmerkingar til kanningarúrslitið, sum hann eisini sammetti við aðrar norðurlenskar kanningar.

Á tema-degnum luttók eisini Súni Poulsen, sálarfrøðingur, sum greiddi frá tilgongdini tá fólk fáa strongd, Leivur Persson, deildarleiðari á Arbeiðseftirlitinum, greiddi frá teirra leikluti sum eftirlitsstovnur, og Snorri Fjalsbak, leiðari

á lønardeildini hjá Fígghjarmálaráðnum, sum eisini gjørdi viðmerkingar til kanningarúrslitið.

Sama kvøld skipaði Starvsmannafelagið fyri almennum fundi við tveimum fyrilestrum á skránni. Niclas Heri Jákupsson, sum greiddi frá um kanningina og sínum egnu upplivingum, tá hann gjørdist sjúkur av strongd, og Peter Qvortrup Geisling, sum greiddi frá ymiskum fyrbrigdum við strongd.

Strongd er eitt stórt vandamál

Úrslitið av kanningini staðfestir, at talan er um eitt munandi størri vandamál enn nakar áður hevur givið gætur

Tað var ikki sørt skelkandi staðfesting í úrslitinum av kanningini, Niclas Heri Jákupsson hevur gjørt fyri Starvsmannafelagið, sum hann herfyri kunngjórði fyri álitisfólkum felagsins, arbeiðsgevarum og øðrum. Kanningin, sum er gjørd sum spurnakanning millum limir Starvsmannafelagsins, staðfestir, at annarhvør limur hevur havt illgruna um strongd seinastu trý árinum. Umleið fimti hvør limur hevur verið hjá lækna við sínum illgruna, og umleið tíggujandi hvør hevur verið sjúkrameldaður fyri strongd. Úrslitið er rættiliga javnbýtt millum kvinnur og menn.

Av teimum 711 limunum, sum luttóku í kanningini, svaraðu 438 hvat tey halda orsökina til teirra strongd, vera. 168 halda, at strongdin er komin av persónligum

ávum, og 270 halda, at strongdin stavar frá arbeiðsplássinum.

Persónligar orsøkir

Umleið helmingurin av teimum, sum halda strongdina stava frá persónligum ávum, siga orsökina vera sorg ella sjúka. Síðani koma orsøkir sum trupulleikar í parlagnum, fíggjarligir trupulleikar og trupulleikar við børnum, og so eru nøkur sum nevna familjuósemjur og hjúnarskilnað. Umleið fimti hvør heldur, at privatlívið tekur orku frá arbeiðslívinum, meðan meira enn helmingurin heldur, at arbeiðslívið tekur orku frá privatlívinum.

Arbeiðsplássíð orsøkin

Av teimum sum siga, at arbeiðsplássíð er orsøkin til at tey hava kent strongd á sær, sigur nógv hin størsti parturin, 69 prosent, orsökina vera ov stóra arbeiðsbyrðu. Aðrar orsøkir eru trupulleikar á

arbeiðsplássinum, broytingar, tvístøður við stjóran og starvsfelagar, mistrivnaður, og so er ein lítil partur, trý prosent, sum sigur happing vera orsökina.

Kanningin nágreinar eisini ymisk viðurskipti á arbeiðsplássinum. Spurd um arb eiðið ávirkar fólk neiliga sálarliga siga 68 prosent, at tað kemur onkuntíð ella sjáldan fyri. 13 prosent svara at tað kemur ofta fyri. Á leið helmingurin av teimum spurdu siga, at tey hava ofta ávirkan á hvussu teirra arbeiði skal gerast og fimti hvør sigur, at tey í øllum førum hava ávirkan á sítt arbeiði. Til spurningin um fólk hava ávirkan á hvat teirra arbeiðið skal innihalda, svara 11 prosent altíð, og 60 prosent siga ofta og onkuntíð. Lítil triðingur sigur seg hava lítla og onga ávirkan á sítt egna arbeiðsøki.

Høgt tempo

Spurt varð eisini um fólk eru noydd at hava høgt arbeiðstempo. Til tað siga 37 prosent onkuntíð og 35 prosent ofta. Hó ast starvsfólk vísa á ymiskar trupulleikar á sínum arbeiðsplássi, tykjast tey flestu hava lítlan hug at flyta í annað arbeiði. 22 prosent siga seg ongantíð hugsa um at skifta arbeiði, og 57 prosent svara, at tað hugsa tey sjáldan ella onkuntíð um.

Tey allar fæstu siga seg taka arbeiðið heim við – 5 prosent siga seg gera tað altíð og 14 prosent ofta. Stórt sæð sama svar er til spurningin um tey eru noydd at svara telefon ella teldupostum uttanfyri arbeiðstíð. Tveir triðingar av teimum spurdu siga seg fáa rós og viðurkenning frá arbeiðsfeløgum sínum, men leiðarar og stjórar eru knapt so óførir at rósa og geva viðurkenning. Bert stívliga helmingurin ger tað.

Niclas Heri Jákupsson, Svend Áge Seloy, nevndarlimur, Selma Ellingsgaard, forkvinna, Peter Qvortrup Geisling, lækni og Súni Selfoss, næstformaður felagsins

Einki frægari enn í Danmark

Sammett verður eisini við somu viðurskipti í Danmark, Her siga tøluni, at í Føroyum stendur einki frægari til enn hjá donsku starvsfeløgnum. Í Danmark siga 12,6 prosent seg ofta ella sera ofta hava sjúkueyðkenni. Í Føroyum 18,9 prosent.

Tá vit sammeta okkum við donsk viðurskipti siga vit, at Danmark er 100 ferðir størri. Nýta vit hetta lutfallið, síggja tøluni soleiðis út:

- 350 føroyingar ganga heima vegna strongd hvønn dag.
- Umleið 5000 hava hvønn dag sjúkueyðkenni sum vísa langtíðarstrongd
- Umleið 2.500 – 3.000 føroyingar eru hvønn dag sera illa fyri av strongd
- Føroyingar hava umleið 15.000 fráverudagar um árið vegna strongd
- Føroyingar hava umleið 300 innleggingar á sjúkrahúsi vegna strongd
- 30 føroyingar enda sum fyrítíðarpensionistar vegna strongd
- Umleið 14 føroyingar doyggja hvørt ár av strongd

Strongd kostar føroyska heilsuverkinum umleið 140 milliónir um árið, tá talan er um sjúkrafráveru, deyða og útreiðslur til heilsuverkið.

Tað skal tó sigast, at fyrivarni skal altíð takast, tá tilíkar sammetingar verða gjørdar landanna millum. Viðurskipti kunnu vera ymiskt, eitt nú hvussu arbeiðsmarknaðurin er skipaður.

Strongd sjúkueyðkenni

Strongd hevur ávís sjúkueyðkenni við sær, og spurt verður í kanningini eisini um hesi. Uttan at fara í dýpdina við heilustøðuni hjá limum Starvsmannafelagsins eru greið tekin í kanningini um, at tey eru ikki so fá, sum hava nakað at hugsa um, tá ræður um strongd.

Millum 15 og 20 prosent siga seg sera ofta ella ofta vera kedd, hugsa at nú orka tey ikki meira, hava torført at hvíla, torført at samla tankarnar, eru kensluliga í ójavn vág, hava høvuðpínu, hava kaldar hendur og føtur, hava órógv í maganum, kenna seg fráverandi, kenna seg at vera ósosialan, hava pínu í vøddum og liðum og føla at einki er stuttligt longur. Nakað fleiri føla at tey hava verri at minnast. 38 prosent siga seg sera ofta og ofta hava speningar serliga í nakka og ryggi, og 29 prosent siga, at tað hava tey av og á. 40 prosent av teimum spurdu siga seg vera troyttan sera ofta ella ofta.az

Á sama arbeiðsplássi

Av teimum 711 limunum, sum hava lutikið í kanningini, eru tey flestu sum hava eina yrkisútbúgving. Ein triðingur hevur fólkaskúla, ein fjórðingur miðnám, 36 prosent hava annaðhvørt tvey ella trý ára hægri útbúgving, og fimm prosent hava fimm ára hægri útbúgving.

Greiðar ábendingar eru um at fólk støðast væl á arbeiðsplássinum, hvør so orsökkin er. Stívliga helmingurin hevur starvast í fleiri enn 10 ár á núverandi arbeiðsplássi, og 18 prosent millum sjei og tíggu ár.

Fyrivarni

Havast skal í huga, at hóast ein nógv størri partur av limum Starvsmannafelagsins luttaka í kanningini í mun til talið av fólki, sum Gallup spyr í teimum kanningum, stovnurin ger um alt landið, so eru tveir triðingar av starvsmannafelagslimunum,

sum ikki hava sagt sína støðu um strongd. Kann vera, at úrslitið hevði verið øðrvísi um allir limirnir luttóku, men eftir stendur kortini, at talið á teimum sum siga seg vera meira ella minni darvað av strongd, er rættiliga stórt.

Øll hava ábyrgdina

Bæði almenna samfelagið og arbeiðsgevarin eiga at kenna sína ábyrgd, men vanligi borgarin eigur eisini at hugsa um sína lívsfærslu, var ein av boðskapunum hjá Peter Qvortrup Geisling

Danski sjónvarpslæknin segði seg ikki ivast í forsøgnini, at strongd verður størsta fólkasjúkan í 2020. Eini forsøgn, sum vit øll eiga at taka í ramasta álvara og hvør í sínum lagi gera nakað við. At úrslitið av kanningini hjá Starvsmannafelagnum sigur okkum, at einki frægari stendur til í Føroyum enn í Danmark í so máta, segði hann seg vera ovfarnan yvir, og setti sær spurningin um samfeløgin – tað føroyska sum tað danska – vóru í nóg stóran mun tilbúgvín at taka ímóti hesi avbjóðing.

Peter Qvortrup Geisling nevndi triggjar orsøkir til at strongd tekur alt meira dik á seg í nútíðarsamfelagnum.

Eitt nú at alt gongur skjótari og skjótari í samfelagnum, sama á arbeiðsplássinum, sum leggja dent á at økja ferðini alsamt, og harafturat tey krøv og ynski sum vit hava í privatlívinum. Í sambandi við tað

vísti Peter á, at fyrri okkara undanfarnu ættarlið var tað at kalla stórhending at fáa nýtt linolium á køksgólvið. Í dag krevja vit at hava ikki færri enn tveir bilar í túninum, summerhús og útferðir. Og vit fáa neyvan svøvn í eyguni um vit ikki eisini hava ein samtaluok. Koma grannabørnini á vitjan og siggja at vit ikki hava flatskíggja, fáa tey ein tilíkan skelk, at tey mugu fáa sálarliga hjálp, segði Peter Qvortrup Geisling, sum endurgav Johannes Møllehave, prest: Vit hava ikki so nógv fátækradømi. Men vanligasta kenslan av fátækradømi er øvundsjúka um tað grannin hevur og sum vit ikki hava. Peter helt, at fólk eiga at seta sær spurningin, um tey í veruleikanum eru skiparar á egnari skútu, ella um fólk bert lata seg reka við meldrinum.

Kanningin sigur, at 60 prosent av limunum í Starvsmannafelagnum siga, at

arbeiði er orsökkin til teirra strongd, og at heimalívið er orsökkin til tey 40 prosentini. Peter gjørdi greitt, at á arbeiðsplássinum hevur arbeiðsgevarin ábyrgdina fyrri einum góðum arbeiðsumhvørvi, men vit eiga heldur ikki at gloyma, at vit hava sjálvi ábyrgdina av okkara lívsfærslu heima. Talan er í fleiri fornum um eina samantvinning millum arbeiðsligar og privatar orsøkir til strongd. Hann vísti eisini á eina danska kanning, sum m.a. vísir, at mesta strongd er millum kvinnur í 25 til 45 ára aldri, og størsta orsøkin er fíggarlig viðurskifti. Óttin fyrri ikki at megna at rinda fyrri tað sum keypt er upp á borg.

Peter Qvortrup Geisling vísti eisini á, at størstu orsøkirnar til at fólk fáa strongd av arbeiðsávum, eru ov stórt arbeiðstrýst, og at starvsfólk ikki í nóg stóran mun hava ávirkan á teirra egna arbeiðsøkið.

Leivur Persson greiddi frá, at á Arbeidseftirlitinum eru tey fimm starvsfólk, og skuldi tey megna heilt og fult at røkja allar eftirlitsuppgávur, áttu tey at havt dupult so nógv starvsfólk

Einki eftirlit við strongd

Skal tað uppraðfestast krevst størri manning á Arbeidseftirlitinum, sigur Leivur Persson, deildarleiðari

Høvuðsøkið hjá Arbeidseftirlitinum er arbeiðsumhvørvið í breiðastu merking. Arbeidseftirlitið virkar sambært arbeiðsumhvørvislógina og teimum fleiri enn 30 kunngerðum til hesa lóg, greiddi Leivur Persson frá. Hann ásannaði, at sálarligt arbeiðsumhvørvið hevur ikki høga raðfesting, – fyrri ikki at siga als onga.

Leivur Persson greiddi frá, at á Arbeidseftirlitinum eru tey fimm starvsfólk, og skuldi tey megna heilt og fult at røkja allar eftirlitsuppgávur, áttu tey at havt dupult so nógv starvsfólk. Tey noyðast tí at raðfesta tey øki har tey, sambært hagtølum, síggja flestu arbeiðsskaðarnar. Byggivirksemið hevur neyvan verið størri enn tað er í dag, og tí er tað eisini á tí økinum, at flestu skaðarnar henda, og er

hetta eisini orsøkin til at júst hetta økið fær fremstu raðfesting.

Harafturat eru hesir skaðarnir ógvuliga ítøkiligir í mun til viðurðskifti í sambandi við sálarliga arbeiðsumhvørvi, sum er illa greinað. Leivur helt, at kanningin hjá Starvsmannafelagnum, í sambandi við strongd, man vera hin fyrsta av sínum slag í Føroyum og gav eisini ábendingar um, at Arbeidseftirlitið eigur at uppraðfesta økið.

Men alt hetta snýr seg fyrst og fremst um pengar, og hesar skulu politikararnir játta. Deildarleiðarin á Arbeidseftirlitinum segði, at tey hava eitt standandi tilmæli til myndugleikarnar um at uppraðfesta Arbeidseftirlitið, so tey kunnu seta fleiri eftirlitsfólk.

Sálarfrøðingurin

Skeiv viðgerð

–Strongd er ein stór avbjóðing, sum bara veksur. Og mangt bendir á, at strongd verður størsta sjúkuorsøk í 2020. Tað segði Súni Poulsen, sálarfrøðingur, sum eisini kundi borðreiða við einum góðum tíðindum: At strongd er ein sjúka, sum er løtt at lekja. Tað skal henda so skjótt sum gjørligt, og fleiri viðgerðarhættir eru sum virka, segði hann.

Sálarfrøðingurin greiddi frá, at fólk kunnu eisini hava góða strongd, men um hon heldur áfram í longri tíð, kann sjúkan gerast vandamikil. Hann segði seg harmast, at tilboðini í Føroyum til fólk við strongd, eru langt undir standard, sum hann málbar seg, og ofta fáa fólk heilivág fyri angist, hóast tey í veruleikanum hava strongd.

–Strongd er ikki eitt medisinskt fyrbrigdi, men ein sosial psykologisk avbjóðing, segði Súni Poulsen, sum vildi vera við, at vit hava lyndi til at yvirmedisinera við sovi- og antidepressivum medisini, heldur enn at brúka aðrar og betri viðgerðarhættir.

Súni Poulsen helt tað eisini vera óráttvíst, at tað er ein treyt fyri at fáa viðgerð, at tú sjálvur hevur pengar ella at arbeiðsgevarin játtar at rinda. Tað er stórt sosialt óráttvísi hvør kann fáa hjálp fyri strongd í dag, segði hann.

Strongd er ikki eitt medisinskt fyrbrigdi, men ein sosial psykologisk avbjóðing, segði Súni Poulsen, sum vildi vera við, at vit hava lyndi til at yvirmedisinera við sovi- og antidepressivum medisini, heldur enn at brúka aðrar og betri viðgerðarhættir

Hol i eftirlitinum

Súni Selfoss, skrivar

Starvsmannafelagið almennakunngjørdi herfyri stóra kanning viðvíkandi strongd millum limir felagsins.

Ein av stóru spurningunum nú kann ingin er almennakunngjørd er: Hvat ger Arbeiðseftirlitið við sálarliga arbeiðsumhvørvið?

Kanningin vísir á ræðandi tøl, men líka ræðandi er at hoyra, at Arbeiðseftirlitið onga tilbúgvnging hevur, tá tað ræður um sálarliga arbeiðsumhvørvið. Har fyriliggur ongin ætlan og ongin arbeiðsmegi, at takað sær av teimum, sum bukka undir av strongd.

Rættuliga nógv hendir í byggivinnuni í lötuni. Alt gott um tað, og prioriteringar-

nar hjá Arbeiðseftirlitinum síggjast eisini av tí sama.

Seks fólk eru í starvi – ein deildarleiðari sum er lögfrøðingur, trý maskinfólk, ein verkfrøðingur og ein handverkari.

Eg loyvi mær at spyrja: Hvør av hesum er før ella førur fyri at taka sær av sálarliga arbeiðsumhvørvinum? Hvør av hesum kann meta um, um sálarliga umhvørvið er gott ella ringt á einum arbeiðsplássi?

Fyri mær sær tað út sum um politiska skipanin ynskir alt eftirlit har piparið grør. Arbeiðseftirlitið sum stovnur varð avtikið í 2011 og lagt undir Heilsufrøðiligu Starvs stovuna.

Persónliga eri eg ikki altíð so glaður fyri eftirlit, men eftirlit í hesum høpi er

ikki av tí ringa. Vit mugu og skulu hava eitt eftirlit, sum virkar fyri, at borgarin arbeiðir undir tryggum umstøðum.

Sambært deildarleiðaranum á Arbeiðseftirlitinum, hevur arbeiðseftirlitið eina standandi tilráðing til politiska mynduleikan um uppraðfestan av fleiri eftirlitisfólklum.

Í lötuni eru 5 eftirlitisfólk og skal arbeiðseftirlitið fungera nøktandi, skulu í minsta lagi 10 eftirlitisfólk verða knýtt at arbeiðseftirlitinum. Deildarleiðarin metir, at ein uppraðfesting til 10 eftirlitisfólk kostar millum 2 og 3 milliúnir krónur. Hetta eru piparnøtir í mun til útreiðslur upp á 140 milliúnir krónur, sum strongd kostar landskassanum hvørt ár.

Ivaðist í úrslitinum

At helvtina fleiri føroysk starvsfólk kenna á sær sjúkueyðkenni av strongd í mun til danskir starvsfelagar, segði Snorri Fjalsbak, leiðari av lønardeildini hjá Fíggjarmálaráðnum, seg ivast í.

Tað vóru serliga tveir partar í úrslitinum av kanninginini hjá Starvsmannafelagnum, sum leiðaran á lønardeildini hjá Fíggjarmálaráðnum undraðist yvir. At lutfalsliga munandi fleiri føroyingar enn danir kenna á sær sjúkueyðkenni orsaka av strongd, og at so stórt tal sum 10 til 12 prosent av starvsfólki hava verið sjúkameldað av hesi orsök.

Kanningin sigur, at 4,2 prosent av føroyskum starvsfólki kenna ofta á sær sjúkaeyðkenni orsaka av strongd í mun til 2,9 prosent av dansku starvsfelögum teirra, og ávikavist 14,5 prosent og 9,7 prosent hava sera ofta kent á sær hesi sjúkueyðkenni.

Snorri Fjalsbak undraði seg eisini yvir, at 12 prosent av kvinnum og 10 prosent av monnum hava seinastu trý árinum verið sjúkrameldað av strongdarávum.

Av teimum 711, sum luttóku í kanninginini, søgdu tey 438 hvaðani teirra strongd stavar frá. 168 søgdu orsøkina vera av persónligum ávum og 270 søgdu, at strongdin stavar frá arbeiðsplássinum. Um hvør orsøkin til strongd á arbeiðsplássinum var, svaraðu 69 prosent, at

strongdin á arbeiðsplássinum stavar frá ov stórar arbeiðsbyrðu. Tað segði Snorri Fjalsbak seg undrast yvir, tí hann helt, at tað var bara gott at hava nógv at gera. Verri hevði verið um fólk søgdu seg hava ov lítið at gera, helt hann.

Hinvegin kundi hann frøast yvir, at so mikið fá sum trý prosent merktu til happing á arbeiðsplássinum. Ikki minni hugaligt helt hann tað vera, at heili 64 prosent av teimum spurdu siga seg altíð ella ofta hava ávirkan á hvussu teirra arbeiði skal gerast.

Leiðarin á lønardeildini gjørdi vart við,

at tey har hava sett ein arbeiðsbólk at gera tilmæli um hvussu arbeiðsplássid kann hjálpa fólki, sum verða sjúkrameldað. Tað hevur stóran týdning helt hann, tí tess longri tíð fólk eru frá arbeiðsplássinum, tess torførari er at koma aftur til arbeiðis. Her eigur arbeiðsgevarin eisini at taka sína ábyrgd, segði Snorri Fjalsbak men nýtti eisini høvi til at minna starvsfólk á, at arbeiðsgevarin er kortini ikki mamma tín.

Snorri Fjalsbak segði seg taka kanningarúrslitið við einum ávísium fyrivarni, av tí at ikki fleiri enn ein triðingur av starvsmannafelagslimunum luttóku.

Snorri Fjalsbak, sum umbodaði arbeiðsgevararnar, prátar her við Svend Áge Seloy, nevndarlim

Fólkafundur í Runavík

Starvsmannafelagið við á fólkafundinum

Starvsmannafelagið, sum er meginfelag hjá umleið 2.000 starvsfólkum úr nógvum ymiskum fakbólkkum, var aftur í ár við á Fólkafundinum, sum hesaferð var í Runavík. Felagið hevði egnan bás og skipaði fyri trimum áhugaverdum og aktuellum fyrilestrum, sum allir vóru viðkomandi fyri arbeiðsmarknaðin.

Erlend Viberg Joensen, søgufrøðingur, helt fyrilestur um føroysku arbeiðararøsluna, Suni Poulsen, sálarfrøðingur, helt fyrilestur um strongd, og Kristina Samuelsen, advokatur, røddi um „Ta góðu fyrisitingina, fakligt mótspæl ella politisk undirbrotligheit“.

Nevndarlimir og fólk frá umsitingini mannaðu básin, har fólk kundu kunna seg um felagið, aktuellar spurningar og siga sína hjartans meining um Starvsmannafelagið og fakfeløg sum heild.

Á básinum hjá Starvsmannafelagnum: Sóni Selfoss, Anna Johannesen og Guðrið Joensen og Dánjal Højgaard. Her saman við Erlandi Viberg Joensen, næst til høgru.

Um vit einki innlit og onga upplýsing hava, kom tað ongantíð fram í ljósmálan hvat embætisverkið, við sínari fakligheit til rætt arsamsfelagið, í veruleikanum kravdi. Embætisverkið hevði tá heldur ikki í nóg stóran mun tikið hesi atlit, tí tey høvdu kenst alt ov trupul fyri politikaran, og so var spurningurin hvussu leingi embætisverkið hevði yvirlivað, segði Kristina Samuelsen.

Skulu vit krevja at embætisverkið skal raðfesta rættarsamsfelagið, so krevur tað opinleika, vilja til upplýsing og kjak, sigur Kristina Samuelsen, advokatur

Kristina Samuelsen, advokatur

Fakligt mótspæl ella politisk undirbrotligheit

Fakligt mótspæl ella politisk undirbrotligheit

Skal embætisverkið fyrst og fremst taka atlit til tey politisku mál, tey fólkavaldu hava sett sær, ella skal embætisverkið altíð hava borgaran, rættartrygd og samsfelagsatlit fremst í huga, var evnið, sum Kristina Samuelsen, advokatur, og fyrrverandi fulltrúi í lögtinginum, hugleiddi um á fólkafundinum í Runavík.

Tá vit tosa um ta góðu fyrisingina, eiga hugtøkini innlit og opinleiki, at standa í fremstu røð, segði Kristina Samuelsen, sum tók upp spurningin í hvønn mun embætisverkið hevur skyldu at gera vart við seg. Ger embætisverkið vart við seg, eiga vit eisini at fáa tað at vita, soleiðis at vit eisini kunnu kjakast um teirra sjónarmið, segði hon, og nevndi viðmerkingarnar frá Landsverki í málinum um undirsjóvartunnilin millum Eysturoynna og Streymoyna. Landsstýrismaðurin var ikki nøgdur við viðmerkingarnar frá Landsverki, og helt tí hesar upplýsingar aftur. Rættari var at hann greiddi lögtinginum frá hesum

viðmerkingum og soleiðs tók kjakið upp í opinleika. Í hesum føri hevði ikki verið talan um alment innlit, men innlit á øðrum støði, tá málið er millum lögtingið og landsstýrið, segði Kristina og legði afturat, at alment innlit hevur eisini sín alstóra týdning, soleiðis at eitt nú pressan kann gera vart við viðurskipti, sum ikki vera hildin at rugga rætt.

Ymisk virði

Kristina greiddi frá teimum ymisku virðunum, sum hava týdning fyri fólk, alt eftir hvønn leiklut tey hava í samsfelagnum. Eitt nú rættartrygd og tagnarskylda, sum hava týdning fyri borgaran og tey sum brúka fyrisingina, politiskur loyalitetur og lýdni, neutralitetur, at laga seg eftir umstøðunum, atlit til játtan og effektivitet, produktivitet og politiskt tev, sum hevur týdning fyri politikaran. Gott arbeiðsumhvørvi, góða løn og yrkisleið, viðurkenning frá leiðsluni og menning og útbúgving, sum hevur týdning fyri starvsfólki, sum embætisfólk eisini eru ein partur av, og so virði, sum hava týdning

fyrí ymiskar bólkar og samsfelagið sum heild. So sum samsfelagsábyrgd, alment innlit og talufrælsi.

Í stríð hvørt við annað

Kristina vísti eisini á, at hesi virði kunnu koma í stríð hvørt við annað. Millum annað um embætisfólki og politikarin, uttan tilvitandi, hava somu virði og sum gera, at onnur virði fara aftur við borðinum. Eitt gott samanfall millum virðini hjá politikaranum og embætisfólkinum gevur betri arbeiðsumstøður, betri løn og viðurkenning, um embætisfólki fylgir teimum atlitum sum tæna politikaranum, – og tá kann verða torført hjá embætisfólkinum at hugsa nóg nógv um rættartrygd og fakligheit o.l., tí tað er ikki so populert í arbeiðsumhvørvinum hjá embætisfólkinum, segði Kristina.

Innlit og opinleiki

Spurningurin er so hvussu tú motiverar embætisfólk at raðfesta tey virðini sum tá eru farin í bakgrundina. Virðini hjá borgaranum og samsfelagsáhugamálini, sum

ikki eru innanfyri, í mun til embætisfólki og politikarin, og tí einki vita um tað sum fer fram, segði Kristina og vísti á, at einasti móguleiki at tryggja hesi virði, er við innliti og opinleika, sum er eins viðkomandi fyri heilt vanligu málsviðgerð.

Eitt spildurnýtt dømi um hvussu tveir embætismenn leggja dent á hvør sitt virði, er málið um mammografikanningarnar á Landssjúkrahúsinum. Landssjúkrahúsið, embætisverkið har, boðaði frá, at tey fóru at broyta mannagongdirnar, tí ikki er nóg mikið av pengum. Beint eftir talar ein lækna at, eisini embætismaður, og ger vart við, at hetta ber ikki til. Læknin tekur atlit til virði hjá borgaranum, sítt fakliga og rættatrygdini.

–Hvar finna vit javnvágina. Hví hava vit ein embætismann, sum sigur eitt meðan ein annar sigur eitt annað. Teir tosa út frá tveimum ymiskum virðum, sum teir, hvør í sínum lagi, leggja dent á. Skulu vit finnast at læknanum fyri ikki at taka atlit til fíggarliga spurningin ella Landssjúkrahúsinum fyri bert at hugsa um pengar, spurdi Kristina, sum førði fram, at politikarin, sum eigur at finna javnvágina, og sum tá als ikki hevði verið frammi í kjakinum, hartaði Landssjúkrahúsið, hóast embætisfólkini har bert høvdu tikið avleiðingar av eini politikari avgerð at seta eina játtan.

Kristina gjørdi vart við, at uppgáva hennara er ikki at svara fyri hvør javnvágin

millum virðini skal vera, men hon gjørdi staðiliga vart við, at her mangla nakrar sera týðningarmiklir vinklar, bæði frá politikari, embætisligari síðu og ikki minst frá pressuni, tí vit síggja ikki tað, sum er farið fram, og harvið fáa vit eitt alt ov einsíðugt kjak. Kristina helt, at javnvágin finnur seg sjálvan, um vit hava opinleika og upplýsing, tí so sleppa aktørarnir, sum ikki eru innanfyri, við í kjakið, og kunnu harvið tryggja javnvágina í sambandi við at fáa atkvøður og integritetin hjá embætisverkinum, sum tá vil dríva verkið.

Erland Viberg Joensen, søgufrøðingur

Óloysti tjóðskaparspurningurin hefur forða sameining

Tað var serliga í fimmtíárunum at sundurlyndið í føroysku fakfelagsrørluni sigraði á ætlanum um sameining, heldur Erland Viberg Joensen, søgufrøðingur

Hóast aðalmálið hjá føroysku fakfelagsrørluni frá fyrsta degi hevur verið sameining av allari arbeiðararørluni, bar eingin av teimum mongu royndunum á mál. Orsøkirnar eru mangar og ymiskar, og í fimmtíárunum gjørdist rættiliga greitt, at hetta fór ikki at bera til. Óloysti spurningurin um samband og loysing

hefur verið høvuðsorsøkin, heldur Erland Viberg Joensen.

Á fólkafundinum í Runavík greiddi Erland frá gongdini í arbeiðararørluni, sum upprunaliga var sosialdemokratisk. Hvussu rørslan mentist ymsastaðni í landinum, og hvørja ávirkan tað hevði á arbeiðararørluna, at Tjóðveldisflokkurin varð stovnaður tvey ár eftir fólk- atkvøðuna í 1946, tí nú høvdu vit tveir arbeiðaraflokkar, heldur enn ein. Frá fyrsta degi var sera neyvt samband millum

fakfelagsrørluna og Javnaðarflokkin, og í mongum førum vóru somu persónar, sum myndaðu politiska- og fakfelagsliga partin av arbeiðararørluni.

Burtursæð frá Fiskimannafelagnum, vóru tvøráfólk tey fyrstu sum stovnaðu fakfeløg, og tað var eisini har á staðnum, at Javnaðarflokkurin, mongu árinum eftir at hann varð stovnaður, stóð sterkast. Tað var eisini á Tvøroyri at harðasta fakfelagsstríðið stóð, og somuleiðis har, at arbeiðarin vann ein av sínum størstu

Sóni Poulsen, sálarfrøðingur, greiddi á fólkafundinum frá um strongd, eins og hann gjørdi í Nordurlandahúsinum, í sambandi við framløguna av kanningini

sigrum við at fáa lönina útgoldna í hondina, og ikki longur verða bundin av at keypa frá sínum egna arbeiðsgevara. Kontrabókin fór í søguna.

Broytingartíðir

Erland minti á, at sum søguførðingur kann tú ikki altíð samanbera føroyska samfelagið í við størri samfeløginum uttan um okkum, men á nøkrum økjum er eitt og annað sum líkist. Hann nevndi heimsfevnandi fíggarjarkreppuna í triáti árunum, sum eisini rakti meint í Føroyum, soleiðis at fleiri vinnufyrirtekur fóru á húsagang og liviumstøðurnar gjørdust vánaligar.

So kom seinri heimsbardagin og hevði m.a. við sær at nýggir siðir komu til landið. Hetta broytti eisini føroyska gerandisdagin almikið og vit fingur eitt meira idnaðarkent arbeiðslag við størri disiplin, sum Erland málbar seg. Hetta var eitt stórt vegamót hjá okkum.

Vinnuflokkurin, sum varð stovnaður í 1935, og sum seinri gjørdist Fólka-flokkurin, gjørdist politiski mótparturin hjá Javnaðarflokkinum. Kapitalurin savnaðist um Sjóvinnubankan og Føroya Fiskaexport, sum seinri gjørdist Føroya Fiskasøla, og tá Sjóvinnubankin, sum tá fíggaði stóran part av vinnulívinum, fór á húsagang, fekk samfelagið aftur eitt álvarsligt bakkast, sum skapti rættiliga neyð í mongum húsarhaldi. Deyðin

stóð í durunum, tí einki arbeiði var at fáa, greiddi Erland frá, og sum eisini nam við leiklutin hjá donsku fakfelagsrørsluni í Føroyum.

Virkaðu fyrri arbeiðsloysisstuðli

Við nýggja rákinum, tá menn fóru at tosa um at stovna fakfeløg í Føroyum, var eisini danska fakfelagsrørslan, eins og danski sosialdemokratiski flokkurin, til reiðar at hjálpa. Í 1925, árið eftir at hann gjørdist danskur forsætisráðharri, kom Thorvald Stauning til Føroya, og vitjaði bróðurflokkin og fakfeløg, serliga á Tvøroyri og í Havn, og fleiri umboð úr „De Samvirkende Fagforeninger“ í Danmark fóru her og vitjaðu og luttóku á fundum. Hetta bæði fyrri at agitera og at leggja lag á organisatoriskt virkseimi, og í fimmtíárunum, tá ringast stóð til, mæltu donsku umboðini staðiliga til at skipa arbeiðsloysisstuðul í Føroyum, sum tó ikki gjørdist veruleiki fyrr enn við ALS í nítiárunum. Fiskimanna- og arbeiðaraverkföllini í fimmtíárunum siga ikki so lítið um hvussu illa stóð til, greiddi Erland frá.

Spjaðing heldur enn sameining

–Fyrri okkum, sum ynskja eina sterka og sameinda arbeiðararørslu, er syndarligt at siggja hvussu røslan spjaddist, heldur enn at hon stað saman, segði Erland, sum vísti á Føroya Fiskimannafelag, sum einaferð fór

í tvíningar, og tá stóru feløgin, Havnar- og Klaksvíkar Arbeiðsmannafelag, tóku seg úr Føroya Arbeiðarafelag. Annað stríðið var tá Føroya Arbeiðarafelag í 1954 segði upp limskap sín í donsku fakfelagsrørsluni. Søguførðingurin helt orsøkina til spjaðingina vera óloysti spurningurin um samband og loysing. Hesin spurningur, sum forplantaði seg í føroysku fakfelagsrørsluna, sum Erland tók til. Tjóðveldisflokkurin hevði við sínum formanni, Erlendi Patursson, sum eisini var formaður í Fiskimannafelagnum, stóra undirtøku – serliga millum fiskimenn – og harafturat fóru alt fleiri oddafólk í hansara flokki komin í leiðandi støðu í fleiri fakfeløgum.

–Vit høvdu nú tveir arbeiðaraflokkar heldur enn ein. Spurningurin er, um vit nakrantíð høvdu pláss fyrri tveimum arbeiðaraflokkum, helt Erland, sum fýltist á hugsjónarliga partin í føroysku fakfelagsrørsluni í dag. Hann helt, at hóast mangt er broytt í samfelagnum, við nógvum væl útbúnum fólki, og við serfrøðingum í arbeiðsmegini, áttu hugsjónirnar og setningurin at verið hin sami tá ræður um samhuga, samanhald og samfelagssinni, sum fakfeløgin í botn og grund áttu at kjakast um og staðið saman um, heldur enn bert at tosa um lønarlagið.

Súni verður formaður í Norðurlenskum fakfelag

Á næstu ráðstevnu í NTR, sum verður í Føroyum tekur Súi Selfoss við sum formaður.

Nordisk Tjenestemansrád umfatar norðurlenskt samstarv millum fakfeløg. Felagsskapurin, sum telur 320.000 limir, hevur næsta ársfundin í Føroyum.

NTR ráðstevnan 2014 var hesa ferð í Danmark. HK-kommunal eigur, saman við restini av HK samtakinum, ein stóran skeiðsdepil í Svendborg, sum tey kalla Christiansminde. Skeiðsdepilin er so mikið stórur, at hann eisini verður brúktur sum Hotel og liggur í sera náttúruvøkrum umhvøvi.

Yvirskriftin á ráðstevnuni var „Framtíðar arbeiðslívið hjá limunum – hvørja ábyrgd hava fakfeløgini“

Limurin og fakfelagsrørslan:

Ráðstevnan setti fokus á hvussu limirnir og fakfelagið mæta felags avbjóðingum í arbeiðslívinum í framtíðini.

Limurin og arbeiðslívið:

Hvørjar eru framtíðar avbjóðingarnar hjá arbeiðsgevaranum í arbeiðslívinum, hvør er leikluturin hjá arbeiðsgevaranum og harvið eisini leikluturin hjá fakfelagsrørsluni, hvussu menna vit samstarvið millum limir og arbeiðslívið?

„Limirnir í Fokus – tað organiseraða fakfelagi“ var heiti á innleggi, hjá Lene Roed, nevndarlimur í stýrinum hjá HK-kommunal og sektorforkvinna í HK-Suð-urjútlund. Hon greiddi frá stórarri kanning HK-kommunal hevði gjørt um tørvin á at skipa yrkisfakbólkar fyri limir felagsins. Skipanin hjá HK og Starvsmanafelagnum minna nógv um hvørja aðra. Okkurt

er tó øðrvísi, millum annað er tað upp til limin sjálvan at lima seg inn í fakkbólkin.

Tvey kaféborðskjak vóru. Hetta er skipað soleiðis at luttakararnir verða skipaðir í smærri bólkar. Har verður so fyrst eitt innlegg og síðani verður kjakast og spurt inn til evnið.

Evnini í fyrra kjakumfarinum vóru millum annað: Kommunikatión millum fakfelagið og limin, Hvussu fáa vit nýggjar limir? Limakanningar. Hvussu arbeiðir man við sambandinum við ungdómin og lærlingar? Stuðulsgrunnar og stuðul til útbúgvingar, skúling og skeið í fakfeløgnum, sum økja um førleikarnar og strukturering av limunum eftir fakið.

Í seinna kjakumfarinum var millum annað kjakast um hesi evnini: Ungdómurinn og lærlingar, eftirmetingar og samstarv millum kommunur og fakfeløgini, hvat kann fakfelagið gera fyri eitt meira balansera arbeiðslív, rætti persónurin á rætta plássinum – funktiónsfordeling, fakkliga netverkið, „vit siga ja til ymiskleika í arbeiðslívinum – vit siga nei til rasismu – hvat gera vit?“, Fair Union og hvussu skipa vit humana kapitalin í framtíðarinnar arbeiðslívi.

Kristine Sticker Hestbech, prestur, sum eisini er væl kend her í Føroyum, endaði ráðstevnuna við fyrilestri undir heitinum „Eitt arbeiðs- og familjulív í javnvág“. Hetta var ein fyrilestur, ið fekk

sera góða móttøku og setti nógvar tankar í gongd hjá teimum flestu.

At enda takkaði Bodil Otto, forkvinna í HK-kommunal, fyri hesa ferð og gav orðið víðari til Súna Selfoss, næstformann í Starvsmanafelagnum, sum verður vertur fyri ráðstevnuni, sum verður í Føroyum í 2016.

Skipanin er soleiðis, at vertstjóðin fyri komandi ráðstevnu eisini hevur formansskapin í NTR. Tí tekur Súi Selfoss við sum formaður fyri NTR á komandi norðurlenska fundinum, sum verður síðst í november í ár.

Fyri Starvsmanafelagi luttóku Súi Selfoss, Niels á Reynatúgvu, Karin Jacobsen og Guðrið Joensen.

NTR er stytting av Nordisk Tjenestemansrád og umfatar norðurlenskt samstarv millum fakfeløg, sum organisera starvsfólk, ið starvast hjá kommunum og kommunalum stovnum. Úr Danmark eru hesi við í samstarvinum: HK-Kommunal, Gentoft Kommunalforening, Frederiksberg Kommunalforening og Kommunale Ledere. Úr Íslandi er kommunali parturin av BSRB (Bandalag Starvsmanna Ríkis og Bæja) við. Úr Noreg er Delta, úr Svøríki Vision og úr Føroyum er Starvsmanafelagið. Jyty úr Finnlandi hava eisini verði við, men tey umhuga í lötuni sína støðu í norðurlenskum samstarvi.

Limatalið í hesum samstarvinum er uml. 320.000, tá er Finnland ikki íroknað.

Minnist til setanarprógvið!

Tíverri kemur það alt ov ofta fyri, at starvsfólk ikki hava nakað setanarprógv. Tað kann koma aftur um brekkur seinni, t.d. tá uppsagnir koma fyri. Minn tí arbeiðsgevaran á setanarprógvið, um hann hevur gloymt tað.

Ert tú í føstum starvi? Fyribils starvi. Avloysari? Ella hvussu? Starvsmannafelagið frættir javnan um starvsfólk, sum arbeiða í sáttmálaøkjum felagsins, sum einki setanarprógv hava, hóast tey hava arbeitt á sama arbeiðsplássi í vikur og mánaðir – ja, onkuntíð í fleiri ár.

Hetta hendir t.d. í sambandi við uppsagnir, tá ið ivi stingur seg upp um hvørt starvsfólkið hevur rætt til vanligu uppsagnarfrestina, ella kann sigast úr starvi frá degi til dags.

Setanarprógvið hevur eisini týðning, so at tú verður rætt flokkað/-ur og fær tað røttu lønina.

Í lóg og sáttmála

Sambært lógini um setanarprógv skulu allir løntakararar hava setanarprógv, tá ið teir

- hava verið hjá einum arbeiðsgevara í minst ein mánað og
- meðal arbeiðstíðin hevur verið minst 8 tímar um vikuna

Tað er arbeiðsgevarin, ið hevur skyldu at útvega setanarprógvið, og ger hann ikki tað, so kann hann vera sektaður figgjjarliga.

Fyri tey, sum arbeiða hjá landinunum og kommununum, er rætturin til setanarskriv eisini staðfestur í § 4, stk. 2 í sáttmálanum. Sáttmálin staðfestir, at starvsfólk

- skulu hava setanarprógv í seinasta lagi 14 dagar eftir at tey eru sett í leyst starv

Mótsett lógini um setanarprógv hevur sáttmálanin einki minstamark um meðal arbeiðstímatá.

Henda broytingar í setanartreytunum ásetir lógini um setanarprógv, at arbeiðsgevarin skal

- í seinasta lagi 1 mánaða eftir, at broytingin fær gildi, geva løntakaranum skrivlig boð um hetta.

Tað er kalt á toppinum

...men ávegis har niðan dreiv sveittin av mær, og skal eg vera heilt erligur, so var tað ikki fyrr enn eg hevði verið har eina góða løtu, at eg merkti kuldan. Blóðið pumpaði enn runt í kroppinum av harða túrinum úr Kollfjarðardali niðan á Sornfelli. Eg hevði megnað at runnið Top-Run, eg hevði gjøgnumført, og eg hevði yvirlivað.

Niels Uni Dam, skrivar

Hugleiðing

Tá eg byrjaði at renna fyrri rættiliga nógvum árum síðan, so var tað fyrri at orka eitt sindur betur. Hetta var beinleiðis avleiðing av eini hending. Ein dagin eg kom úr Amager Centrinum, sá eg bussin fara framvið mær. Stutt var yvir til bussteðgistaðið, og onkur stóð har, so um eg rann so náddi eg tað. Men livurhøgg og andaneyð tryggjaðu, at eg ikki náddi bussin.

Meðan eg soleiðis stóð illa tilpass við livurhøggi, og fekk andadráttin í rættlag aftur, hugsaði eg, at hetta tímði eg alto slett ikki longur. Nú skuldi eg í betri form, eg skuldi byrja at renna.

Eg fekk einar kasseraðar renniskógvar frá táverandi konuni, og so var eg klárur. Rundan um vøtnini við Christianshavn og Christiania var frálíkt at renna, slætt og lætt, og formurin gjørdist betur og betur.

Seinni blivu málini størri, og í 2010 setti eg mær fyrri, at fara at renna hálvmarathon. Eg vandi málrættað í 8 mánaðir, eftir eini skipaðari venjingarskrá. Eg luttók í Flaggdagsrenning, Ólavsøku-renning, Vetrarrenning í Vestmanna og so sjálvandi Tórshavn Marathon, har eg rann hálsa maratonteini í eini heilt hampiligari tíð.

Men Top-Run var sku ongantíð nakað mál.

Eg minnst, tá eg hoyrði um Top-Run fyrstu ferð. At renna úr Kollfjarðardali

niðan á Sornfelli, tað er altso ikki serliga skilagott. 9,8 km, mótbrekka allan vegin og ein hæddarmunur á einar 700 metrar. Bara ein masochist fer undir ein tílikan túr.

Eg kendi fleiri sum runnu við, men eg skilti ongantíð hví. Var tað ein brennandi hugur til sjálvpínari? Ella var tað bara tápuligheit?

Hesir somu tankar fóru gjøgnum høvdið á mær, tá eg hevði runnið fyrstu 4-500 metrarnar niðan av Oyggarvegnum eftir smala vegnum uppá á Sornfelli. Her var brekka omaná brekku, og einki sum líktist einum slætta. Tað sum byrjaði sum møði, bleiv beinleiðis pína, og kroppurin vildi ikki hetta. Heilin skríggjaði, ert tú tápuligur? Hví fanst tú uppá hetta? Kanska doyrt tú nú?

Eg eri ikki masochist, kanska ikki beinleiðis erkvisin, men kanska eitt sindur, so hetta kendist ikki gott á nakran hátt.

Eg segði við vinmannin, sum rann við mína lið: „Eg haldi, at man kann doyggja av hesum“. Hann nikkaði, har var eingin troyst.

Eg segði aftur við hann: „Halt kjaft hetta var tápuligt“. Hann nikkaði aftur.

Eg segði við hann: „Hetta gera vit ongantíð aftur“. Aftur nikkaði hann.

Tað var eg, sum hevði lokkað hann at luttaka. Júst triggjar vikur frammanundan, vóru vit farnir undir at venja til okkara fyrsta marathon, saman við einum øðrum vinmanni.

Men teir vildu gjarna hava eitt seinasta ball, áðrenn vit fóru undir harða venjing.

Eg sat við hús og sá á telduni, at Top-Run skuldi verða. Knappliga virkaði tað áhugavert, eg hugsaði ikki so nógv um tað. Men tá telefonin ringdi, og vinmennirnir vildu hava meg í ball, so var treytin, at teir runnu Top Run við mær. Hetta játtaðu teir.

Men her í brekkunum 3 vikur seinni, bannaði eg um mína tápuligheit.

Um 8 km markið orkaði mín kroppur ikki pínuna longur. Eg segði við vinmannin: „Far bara, eg fari at ganga nú.“ Seinastu tveir kilometrarnir skiftist eg at ganga og renna; eg fekk krampa í lendarnar, uttan iva munandi verri enn verkir kennast.

Men eg royndi at smárenna tað av mær, men eg kláraði ikki. Brekkurnar kendust ræðuligar, blivu alsamt brattari. Í síðstu longu og brøttu brekkuni møtti eg ein liði av ungum rennarum, ið runnu oman fyrri at eggja okkum, tað hjálpti eitt sindur. Tá eg nærkaðist málstrikuni, kom vinmaðurin ímóti mær: „1 tími og 10 minuttir er ein góð tíð“, segði hann og tað tendraði okkurt í mær. Eg fekk eyka orku, og rann síðsta pettið móti málstrikuni. Málið hevði verið 1 tími og 20 minuttir, so hetta var gott.

Uppi á sløttum rann møðin skjótt av, og eina banan og eina fløsku av vatn seinni, tosaðu vit longu um, at hetta máttu vit royna aftur, og tá skuldi tað gerast skjótari, og eg skuldi renna allan vegin.

Ingi undirvísir í ættargransking

Orð og mynd: Tórfinn Smith

Hví spurdi eg ikki ommu -meðan enn tíð var?

Mong munnu kenna seg aftur í hesum, tá fólk, í flestu førum nakað komin til árs, fáa áhuga fyri sínum ættarbondum, sum tey fegin vilja vita meira um. –Eg átti at hava spurt mammu, ommu, men nú er ov seint. Nú var eingin av teimum nærmastu longur at spyrja. Og so er spurningurin hvat er at gera fyri at fáa sínar spurningar svaraðar.

Ættargransking er ein móguleiki.

Í fleiri av landsins kvøldskúlin er ættargransking ein av lærugreinunum, og mong eru tey, sum leita sær hagar, – nøkur teirra ár um ár.

Tórshavnar Kvøld-, Ungdóms- og Listaskúli hevur eisini ættargransking á skránni. Har undirvísir Ingi Ellingsgaard, og tað hevur hann gjørt seinastu mongu árin.

Sjálvur hevur Ingi havt stóran áhuga fyri ættargransking í longri tíð. Tað liggur til familjuna, sigur hann. Og í so máta hava tey eina serstöðu, tí hann veit, at øll Ellingsgaard í Føroyum eru í familju hvør við annan, og stava frá einum norðmanni, Knud Olsen Ellingsgaard, nevndur. Hann kom til Føroya í 1775 at læra føroyingar at pløga, men ikki gekst sum ætlað. Lítle hjálp fekk hann frá føroyingunum, sum lítle tiltrúgv høvdu til nýggj og ókend amboð og dyrkingarhættir. Føroyingar vildu heldur halda seg til hakan. Hesin norðmaðurin er umtalaður í Varðanum, og tað hevur gjørt sítt til at finna neyðugar upplýsingar, greiðir Ingi frá.

Svikaligar keldur

Men so lætt sleppa ikki øll, og ymiskt er hvussu mikið og hvussu langt aftur fólk kenna til sínar forfedrar. Keldurnar eru í mestan mun fólkateljingarnar og kirkjubøkurnar. Ingi sigur, at fólkateljingarnar kunnu vera nakað svikaligar við nógvum villum. Kirkjubøkurnar eru meira álitandi, hóast villur eisini kunnu

koma fyri har. Tað eru eisini kirkjubøkur, sum á ein ella annan hátt ikki eru til, og tað ger ikki leitingararbeiðið lættari. Elstu kirkjubøkurnar, sum Ingi veit um, er ein úr Eysturoynni, sum gongur aftur til 1687, og hóast gamlar, eru summar kirkjubøkur rættiliga lættar at lesa.

Alt á teldu

Tíðin tá fólk sótu við blýanti og stórum pappírsørkum er farin, og teldan hevur tikið yvir. Tað er, sum vera man, eisini ein avbjóðing fyri onkran. Ikki tí at neyðugt er at vera serliga telduvandur, men fyri at luttaka í kvøldskúlaundirvísingini er best at fólk hava eina ávísa grundvitan um telduna, sum fólk, hvør í sínum lagi, sjálvi skulu hava við sær. Ingi sigur, at nýggju telduforritini eru sera framkomin og fyrireikað til alt, uttan mun til hvussu fløkjaslig familjuviðurskiftini kunnu vera, og til ber at knýta allar hugsandi upplýsingar og viðmerkingar til hvønn einstakan persón.

Privat

Tá tú leitar aftur í ættina kann mangt og hvat koma undan kavi. Tað verður sagt um onkran, at hann byrjaði sum iðin ættargranskari, men gavst tá hann kom fram á onkran seyðatjóv í familjun. Um tað ikki er so galið hjá øllum, so vilja fólk í onkrum førum halda sínar upplýsingar fyri seg sjálfvan, og tað ber eisini væl til. Tað avgerð hvør einstakur. At verja persónligar upplýsingar er eisini orsökini til at eitt nú kirkjubøkurnar ikki eru atkomiligar fyrr enn tær eru í minsta lagi 80 ára gamlar. Hava fólk hinvegin hug at lata upplýsingar frá sær, ber tað eisini til, so tað eisini kann koma øðrum til góða.

Nýtt kvøldskúlaskeið byrjar um hálvan oktober. Fýra undirvísingartímar eru eina ferð um vikuna í 20 vikur. Flestu luttakararnir eru tilkomin fólk, nøkur teirra fólk sum hava verið áður og onnur fyri fyrstu ferð. Tí er eisini rættiliga ymiskt hvørja vitan hvør einstakur hevur til ættina og sama við teldukunnleika. Men tað heldur Ingi ikki vera nakran trupulleiki, tí næmingatalið er ikki størri

enn so, at væl ber til at hjálpa hvørjum einstøkum áleiðis.

Ættargransking er ikki einasta frítíðar ítrivi hjá Inga. Hann hevur verið kassa meistari hjá eigarafelagnum á Norðasta Horni í útvið 30 ár, og nú er hann eisini komin upp í Kristiliga Sangkórið. Ikki bert at syngja, men sum tann telduserfrøðingur hann er, hevur hann eisini fingið ábyrgdina av at tasta nótar inn í eitt telduforrit. Endamálið er millum annað at gera mp3-fíl at leggja á heimasíðuna, so sangararnir kunnu hoyra ta stemmuna tey syngja.

Og so dámar honum eisini sera væl at koyra motorsúkkl. Hann hevur ikki færri enn tvær. Báðar Yamaha, onnur frá 1977 sum er eitt japanskt kopi av víðagitnu Triumph Bonneville. Hin eitt stórdýr, má sigast. Ein langtúrasúkkl við 1200 kubikk 4 cyl. vatnkøldum motori. Har er radio, sendari, cd-spælari og samtalanlegg millum førara og ferðafólkið. Vektin ikki minni enn 348 kilo. Eitt frálíkt ítriv í mun til innandura telduarbeiði, heldur Ingi Ellingsgaard.

BANKNORDIK

Tað er heildin, sum telur

Tað loysir seg at vera kundi í BankNordik, og tí bjóða vit Nordik360. Við Nordik360 savnar tú tíni figgarviðurskifti í BankNordik.

Fyrimunurin er, at tú færst eitt betri yvirlit og persónliga heildarráðgeving. Umframt nógvar ókeypis tænarastur færst tú eisini lægri gjøld og lagaligari rentur.

Enn fleiri fyrimunir.

➤ Få allar fyrimunirnar
Bílegg fund á www.banknordik.fo/nordik360